

Ấm nhá;c Phó-t giáo Á'á»ng hã nh cã'ng Ấm nhá;c dãn tá»™c

Ấ'ng gÁp cá»sa GSTS. Trá°šn VẢfn KhẢ^a
11/05/2017

Ấm
nh;c Phó-t giáo Ông hành cùng âm nh;c dân tÙc

*

GSTS. Tršn V n Khê

Chúng ta

ang sNng trong những ngày rÙn ràng cạ jì IẢ Phó-t
En, mÙt IẢ hÙi v n hóa tâm linh mang tşm thç giÙi.
Nhân dẾp này, tôi xin l°ác ghi mÙt sN nh-n xét vẢ sñ
liên quan giĩa âm nh;c Phó-t giáo và âm nh;c dân tÙc,
xem nh° góp mÙt bông hoa nhĩ kính mềng ngày IẢ hÙi tôn
giáo trÍng jì mà c£ n°Ùc ang nô néc ón mềng.

Nét

-c thù cạ âm nh;c Phó-t giáo

Tr°Ùc

hçt, iẢm Ùc áo cạ âm nh;c Phó-t giáo là không
hẢ có khuôn m«u cN Ęnh. Xuýt phát tị pn Ù vÙi
cách tán tăng theo truyẢn thNng Veda, nh°ng nh;c Phó-t
giáo ß tềng quNc gia Áu °ác bEn Ęa hóa theo
tính cách -c thù cạ mxi n°Ùc và th°Ýng °ác
thẢ hiçn theo âm nh;c truyẢn thNng cạ nị ó. Cùng
mÙt bài kinh mà nét nh;c thay Òi tùy quNc gia, tùy
tr°Ýng phái, th-m chí tùy tềng vùng. Ch°ng hịn cùng
niçm tên Phó-t A Di à mà hai miẢn Nam B̄c ß n°Ùc ta
niçm khác nhau, theo thang âm içu théc câu hát ru cạ
mxi miẢn; còn tị Hong Kong hay Singapore thì t ng niçm
theo thang âm nh;c Qu£ng ông.

Ngoài

ra, nh;c Phó-t giáo luôn luôn liên quan çn các nghi théc
hành IẢ, nh° nghi tịçt tị chùa (ba thÝi kính sáng, tr°a,
chiẤu), nghi tịçt trong tang ma, trong IẢ hÙi tôn giáo IÙn
nh° Phó-t En, Vu Lan...

Nh;c

Phó-t giáo lị -t trÍng tâm vào thanh nh;c hịn khí
nh;c. Ngoài phong cách tăng và tán quen thụÙc trong các
cuÙc IẢ tç, còn có trì, niçm, bịch, x°Ùng, thĘnh,
Íc, hồ, tùy theo lojì kinh hay trình tñ cạ mÙt thÝi
kinh.

Quá

trình phát triẢn âm nh;c Phó-t giáo Viçt Nam

jò

Phó-t vào n°Ùc ta tẽ rýt sÙm, nh°ng phát triẢn rñc
rá nhýt là vào thç kç X vÙi triẤu Lý. Trên những
phịçn á cạ chân cÙt chùa Phó-t Tích (B̄c Ninh) - mÙt
trong những di tích Phó-t giáo tiêu biẢu cạ thÝi Lý -
có chịm kh̄c họa sen cùng hình đàn nh;c công ang tşu
nh;c dân tÙc, vÙi ý ngh)a h°Ùng d«n chúng sinh vào
con °Ýng cạ jò pháp.

Theo

nhà nghiên cứu Tršn ình Sjn, thÝi kó ó các vua
th°Ýng cýt chùa tr°Ùc khi xây dñng cung içn, và đàn
nh;c tôn giáo cing có thẢ Ông thÝi dùng cho đàn nh;c
cung ình. iẤu này cho thýy, tẽ thÝi nhà Lý âm nh;c

Ph-t giáo ă có liên quan m-t thiét vŭi âm nhĩc dân tŭc.

ĩn
 Ýi nhà Trŕn, Ph-t giáo v«n ăc xem là quŕc giáo và tĩp tác thŕi kó phŔn thĒnh. Theo sí sách, khi Thăng hoàng Trŕn Nhân Tôn qua Ýi ̢ núi Yên Tĩ vào n m 1308, hĩa cŕt cça ngài ăc mang vÁ kinh s°, sau ó triÁu ình rŔc vÁ chôn ̢ Phç Long Hŕng (Thái Bình). Bá tánh nghe tin ỹy ă cùng nhau tả t-p ŕy ngh't chung quanh cung iÇn Á tiÁn ăa linh cũu vĒ vua anh minh. Thỹy khó lòng xua dân giãn ra, mŭt vĒ quan là TrĒnh Trĩng Tĩ ngh) ra cách t-p hãp quân s) và cho hát bài Long ngâm tĩi sân Thiên Trì Á thu hút thiên hĩ lĩi nghe, nhŕy ó mŭi có thÁ di quan. Long ngâm là bài nhĩc dùng trong chùa vào nhĩng ngày IÁ Iŭn, cho thỹy trong cung ình lúc bỹy giŕy r† thŔng sí dâng nhĩc Ph-t giáo.

ĩn
 Ýi nhà Lê, n m 1437 vua Lê Thái Tôn giao cho NguyĂn Trãi và Lŕng ng Ēnh nhĩc IÁ, nhŕng do quan iĂm vÁ Nhã nhĩc b† Ông nên NguyĂn Trãi dâng sŭ thoái thác. Vì thĩ, Nhã nhĩc nhà Lê Áu do mŭt tay hoĩn quan Lŕng ng phĩng theo quy chĩ nhĩc cung ình nhà Minh. Âm nhĩc Ph-t giáo cĩng vì thĩ mà ĩng xuŕng.

Qua
 Ýi nhà NguyĂn, cĩng không nghe nhĒc ĩn nhĩc Ph-t giáo trong các quyĂn Lê TriÁu Hŭi iĂn, LĒch triÁu hiĩn chŕng loĩi chí và Khâm Ēnh ĩi Nam hŭi iĂn sŕi IÇ.

Tuy
 không ăc coi trĩng ̢ các Ýi vua sau, nhŕng nhĩc Ph-t giáo v«n ăc sí dâng nghiêm túc trong nhà chùa. Các cách tán táng v«n bĒo tŔn theo âm hŕng tĒ thŕi xa xŕa và ăc phát triĂn ngày càng phong phú.

Sang
 thŕi kó c-n ĩi, có vài sŕ thay Ŕi trong tinh thŕn giĒn đĒ hóa nghi thĒc Ph-t giáo, mà áng lŕu ý là nhĩng thay Ŕi trong nhĩng dân nhĩc IÁ miĂn Nam vŭi viÇc sí dâng hai nhĩc khí nŔc ngoài là ghita phĩm lõm và organ Á phả hĩa theo nhĩng bài tán trong các IÁ hŭi. àn ghita phĩm lõm, vŕn thông dâng trong nhĩng dàn nhĩc tài tí cĒi lŕng, tuy ă ăc ViÇt Nam hóa nhŕng âm sĒc sôi ũng cça nó không mang lĩi không khí trang nghiêm cŕn thiét trong IÁ hŭi tôn giáo. Riêng àn organ còn làm cho bĒn sĒc dân tŭc bĒ lu mŕy hĩn nĩa. Chúng ta ĩng quên âm nhĩc Ph-t giáo r† gŕn giĩ vŭi v n hóa dân tŭc.

Liên
 quan m-t thiét giĩa âm nhĩc Ph-t giáo và âm nhĩc dân tŭc

Ăm
 nhĩc Ph-t giáo có khá nhiÁu iĂm tŕng Ông vŭi âm nhĩc truyĂn thŕng, tĒ nét nhĩc, thang âm, iÇu thĒc, tĩt tỹu ĩn nhĒp phách, chĒ khác nhau vÁ mắc ích. Âm nhĩc truyĂn thŕng giúp ngŕy nghe thŔng thĒc nghç thu-t, còn âm nhĩc Ph-t giáo nh±m mang lĩi cho ngŕy nghe (hay ngŕy íc) mŭt trĩng thái tâm hŔn an tĒnh, thanh thĒn hŕu thỹu cĒm giáo lý nhà Ph-t. Nhĩc Ph-t

giáo h°Ũng nŨi, trong khi nhĩc nghÇ thu-t h°Ũng ngoji. Nh°ng không phĐi vì thç mà âm nhĩc Ph-t giáo không mang tính chĐt nghÇ thu-t. Nét nhĩc và cách tán các bài nh° Đ°ing chi tĐnh thçy (Nhành đ°ing liÁu rĐi n°Ũc cam IÓ xuŨng trĐn), Tào khê (N°Ũc trong suŨi) rĐt phong phú và tinh vi.

VÁ

nhĩc khí, ngoài mùt sŨi dđng cả -c thù nh° mō gia trì, chuông gia trì, ©u, mùc bĐng, thì trong Ph-t giáo cing sí dđng các nhĩc khí truyÁn thŨng dân tŨc nh° àn nhĐ, àn nguyÇt, kèn, trŨng phách.

VÁ

bài bĐn thì nhĩc IÁ dùng trong Ph-t giáo giŨng nh° nhĩc IÁ dùng trong cung ình và ngoài dân gian, ngoài mùt vài bài bĐn -c biÇt nh° bài TrŨng bát nhã.

Thang

âm iÇu théc hĐu nh° giŨng nhau hoàn toàn, ngoji trẻ títt tĐu trong các bài tán theo truyÁn thŨng miÁn Trung có những nhĐp -c biÇt cho các iÇu tán rĐi, tán xĐp, tán trĐo vŨi cách nhĐp tang, mō khác nhau.

Đnh

h°Đng qua lĐi giĐa âm nhĩc Ph-t giáo và nhĩc truyÁn thŨng

Nhĩc

Ph-t giáo chĐu Đnh h°Đng cĐa âm nhĩc truyÁn thŨng rõ nhét là trong cách niÇm và tăng kinh mang âm h°Đng cĐa tỉng hát ru tềng miÁn.

Thông

th°Ýng trong các IÁ hŨi IŨn cĐa Ph-t giáo luôn sí dđng dàn nhĩc IÁ trong dân gian, -c biÇt theo truyÁn thŨng miÁn Trung là hai dàn Đi nhĩc và tỉÁu nhĩc trong cung ình thân nhĐ lĐi. MŨt vài truyÁn thŨng Ph-t giáo Đ TiÁn Giang có những cách tán dùng hĐi và nhĐp cĐa IŨi hát Khách cĐa hát BŨi, chĐ khác nhau trong cách dùng m«u âm Đ những chĐ phĐi luyĐn láy.

MŨt

sŨi thang âm iÇu théc trong âm nhĩc truyÁn thŨng °ăc các nhà s° sí dđng Á -t những bài tán. HĐi thiÁn trong Ph-t giáo có cĐu trúc âm thanh nh° hĐi nhĩc, hĐi hĐi cĐa miÁn Nam, nh°ng tỉtt tĐu ch-m hĐn. HĐi ai cĐa nhĩc Ph-t giáo giŨng nh° những iÇu ai dùng trong nhĩc IÁ hay cĐi l°ing tài tí, nh°ng Đn giĐn hĐn.

Cách

v-n hành giai iÇu trong âm nhĩc truyÁn thŨng cing °ăc các nhà s° áp dđng Á làm cho phong cách tán tđng °ăc phong phú hĐn.

Ng°ăc

lĐi, âm nhĩc Ph-t giáo cing giúp ích và làm giàu thêm cho âm nhĩc dân tŨc. Nhĩc Ph-t giáo có phong cách thài (cách iÇu hóa ngôn ngữ theo những chỉ nhĩc trong thang âm ngĐi cung mà không chú trĐng Đn sĩ lên xuŨng a đĐng cĐa nét nhĩc) mà các ca công trong cung ình ã v-n dđng vào trong các ca ch°ing, nh° nh-n Đnh cĐa cả Li Thi, mùt nhĩc công dân nhĩc cung ình ngày x°a.

HĐi

thián vUi tít tÿu khoan thai, nghiêm trang trong nh;c Ph-t giáo có thÁ dùng Á ngâm nhĩng bài thi, bài kÇ có thián vẾ, em lị tâm bình an cho ng°Yi nghe.

VÁ

m-t tít tÿu, nh;c dân tÙc chẾ có nhẾp hai, nhẾp t°, nhẾp tám, nhẾp m°Yi sáu mà không có nhẾp ánh theo chu kó nh° trong các bài tán cça Ph-t giáo. Truyán thÑng Ph-t giáo mián Trung có nhĩng tít tÿu -c thù rÿt tinh vi vUi nhẾp tán rị, nhẾp tán sÿp, tán trj. Đây là óng góp cça nh;c Ph-t giáo làm giàu thêm tít tÿu cho âm nh;c dân tÙc.

Ngoài

ra iÇu múa cung ình Lắc cúng hoa ng (múa òn) chính là phĩng theo iÇu múa lắc cúng trong Ph-t giáo khi dâng h°ng, ng, hoa, trà, qu£, thñc. Ho-c iÇu múa ÿu chỉn thÑng Ph-t trong cung ình cing tẽ mùt iÇu múa trong chùa mà ra.

LỄch

sí Ph-t giáo lị là Á tài cho âm nh;c kẾch nghÇ dân tÙc, ch³ng hịj n sĩ tích Ph-t Bà Quan Âm làm Á tài cho vß chèo Quan âm ThẾ Kính, ho-c cuÙc Ýi éc Ph-t Thích Ca tẽng là Á tài cho nhiÁu vß c£i l°ng và phim £nh.

Tóm

lị, âm nh;c, v n hóa cing nh° ngôn ngữ Ph-t giáo giúp cho âm nh;c, kẾch nghÇ truyán thÑng dân tÙc có thêm nhiÁu yçu tñ Á làm giàu và phát trián.

*

**

Trong

LỄch sí hàng ngàn n m Óng hành vUi âm nh;c dân tÙc, d«u tr£i qua nhiÁu thẾnh suy nh°ng âm nh;c Ph-t giáo v«n giữ gìn nhĩng giá trẾ tinh thŞn truyán thÑng. ãng sau các nghi théc tôn giáo là tâm linh dân tÙc, do ó chúng ta òng vì sĩ tịçn lãi trong tÕ chéc hay biÁu đián mà làm mÿt i cái hÓn cça b£n s`c v n hóa.